

Қазақ халқының материалдық мәдениеті және қолданбалы өнері

Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары

□ 10.4.1.1 -
«Мәдениет», «дала өркениеті»,
«материалдық мәдениет», «рухани мәдениет»,
«қолданбалы өнер»,
«мәдени мұра» түсініктерін қазақ халқының мәдени жетістіктерін сипаттауда қолдану

□ 10.4.1.2 - қазақ халқының материалдық мәдениетінің негізгі жетістіктерін анықтау – Қазақстан территориясындағы тарихи-этнографиялық үрдістердің үздіксіздігін талдау

Бағалау критерийлері

- Материалдық мәдениет туралы түсініктерін кеңейтеді және түрлерін анықтайды.

- Қазақ халқының материалдық мәдениеті және қолданбалы өнері маңызын сипаттап, баға береді.

Киіз үй

Киіз үй көшпелі халықтардың қысы-жазы отыратын өте қолайлы және төзімді баспанасы. Ол тез құрылып, тез жиналады. Қыста жылы, ал жазда салқын. Көлеміне және сыртқы кейпіне қарай әртүрлі болып келеді. Киіз үйдің негізгі қаңқасын – киіз үйдің сүйегі деп атайды.

Киіз үйдің құрылымы:

Шаңырақ- киіз үйдің күмбезді төбесін құрайтын ең жоғарғы бөлігі.

Кереге - киіз үйдің қабырғалары.

Уық - кереге басымен шаңырақты ұстастыратын сүйегі.

Сықырлауық - киіз үйдің есігі.

Үйді жауып тұратын киіздер түндік, үзік туырлық.

Бас құр - киіз үйдің бауы негізгі бекіту, біріктіріп байлау қызметін атқарады.

Киіз үйдің түрлері

- ❖ **Орда** - салтанатты, жоғары мәртебелі адамдар бас қосатын, елдік мәселе шешетін аса құрметті хан, би сұлтандар отыратын үй.
- ❖ **Алтын орда** – 30 қанаттан тұратын, ханның мәжіліс ордасы.
- ❖ **Алтын үзік** - 24 қанаттан тұратын аса лауазымды хан отбасы тұратын үй.
- ❖ **Ақ шаңқан** -18 қанаттан және 12 қанаттан тұратын елбасылар, бай, билер тұратын киіз үйлер,
- ❖ **Ақ ала орда** - сегіз қанатты, дәулетті бай үйі.
- ❖ **Ақ үй** - 6 қанатты дәулетті адамдар үйі.
- ❖ **Боз үй, қоңыр үй** -4-5 қанатты орташалар тұратын киіз үй.
- ❖ **Қараша үй**- кедей үйі
- ❖ **Отаяу** –жас жұлбайлар үйі

Жаңа сөздер

Күлпара – жел, су, суық өткізбес үшін басқа жамылатын киімнің түрі

Сәукеле – қыз балалардың, ұзатылатын қыздың киетін бас киімі

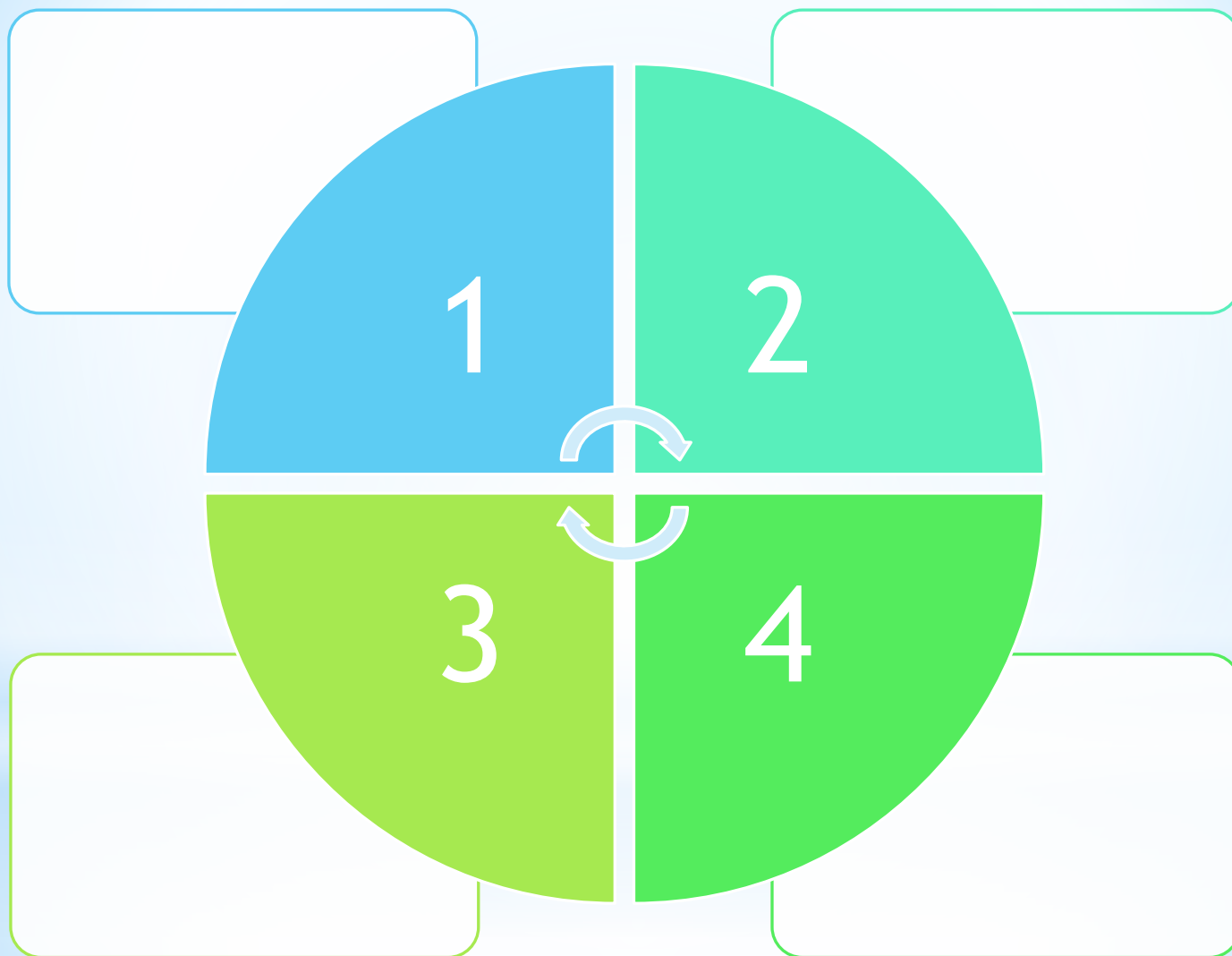
Қамқа тон – бай, мырзалар киген, әдемілеп тігілген тон.

Саптама - іші кигізбен қапталып тігілген ер адамдардың аяқ киімі

Жақы – жылқы терісіне тігілген ерлер киімі.

Шекпен - түйе жүнінен тоқылған жаздық сыртқы киім. Шекепеннен су да, жел де өтпейді.

Қазақтың материалдық мәдениетіне не жатады.

Қолөнер бұйымдары

Қазақтар алтыннан, күмістен, асыл тастардан, сүйектен әртүрлі зергерлік бұйымдар әзірлеген. Ұсталар қыз-келіншектердің, сырға, сақина, білезік, шолпы, алқа, қаптырма, шашбау бұйымдарын және қазақ ұсталары айбалта, қылыш, наркескен, сапы, селебе, қару-жарак түрлері соғып сонымен қатар арнайы аттың ер-тұрмандарын дайындаған.

Қазақтар балаларына арнап, арнайы сәнді ер-тұрмандар жасатқан. Бұл жас баланың ат жалынын ұстар жасқа толғанын, ер жеткенін білдірген.

<https://www.youtube.com/watch?v=o9VYK88AniM>

2 тапсырма. Кестені толтыр

Ер адамның ұлттық киімдері	Әйел адамның ұлттық киімдері

3 тапсырма. Қолданбалы өнер түрлері және олардың
маңызын анықтаңыз

Қолданбалы өнер түрлері, тұрмыста қолданылатын заттар	Маңызы

4 тапсырма. Топтық жұмыс

1 – топ Қазақ халқының баспанасы

2 - топ Қазақ халқының ұлттық киімдері

3 - топ Ұлттық қолөнер

«Мәдениетім-мақтанышым!» тақырыбына
шағын эссе жазып, бұрынғы және қазіргі
уақыттағы болған өзгерістерді байланыстырып
сабақтастық жасаңыз (100 сөзден кем емес)

Рефлексия

Мен
білдім

Мен
түсіндім

Мен таңқалдым!

Мен
ойландым

Мен үйрендім!